Nomade

Mens & maatschappij

Seneca introduceert Nomade: een havo/vwo-methode Mens & maatschappij voor aardrijkskunde, economie en geschiedenis in de onderbouw. Nomade integreert de kennis en vaardigheden van deze drie vakken voor een succesvolle start in de bovenbouw.

De methode kenmerkt zich door betekenisvolle opdrachten als 'Wat staat er in ons keukenkastje?' Zo'n opdracht sluit goed aan bij de belevingswereld van leerlingen en de vakken komen daar goed in terug. Ook de actualiteit van klimaatverandering kunt u in de les bespreken met historische, geografische, economische en maatschappelijke aspecten. Nomade is daarmee én laagdrempelig én ruimte biedend voor het verdiepen en verbreden van de vakinhouden.

Mens & maatschappij-onderwijs wordt in Nomade vanuit de chronologie vormgegeven. Met deze overzichtelijke kapstok behandelen we zo naast de historische ook de geografische vakinhouden en de economische vakinhouden. We starten in klas 1 in hoofdstuk 1 (lesboek 1) met Pangea en we eindigen de methode in klas 3 met veranderende wereldverhoudingen in de 21e eeuw in het derde lesboek.

Nomade
Mens en maatschappij

‘De benadering vanuit de drie vakken geeft de leerlingen een brede, betekenisrijkere context. Denk aan klimaatzones en internationaal betalingsverkeer bij het moderne imperialisme, maar ook: het aanleggen en financieren van dijken krijgt meer betekenis vanuit de Nederlandse geschiedenis’.

Bram de Wever, docent Geschiedenis

pakkende inleidingen

2.2 DE BEROEMDE **IJSMUMMIE ÖTZI**

Het gebeurde op 19 september 1991: het Duitse echtpaar Helmut en Erika Simon beklom de Ötztaler Alpen, een bergmassief gelegen in de Centrale Alpen. Het bergmassief ligt op het grensgebied tussen Oostenrijk en Italië. Toen Erika en Helmut zich op een hoogte van 3210 meter bevonden kwam er een historische wending aan hun klimvakantie; ze vonden een lichaam!

Het vinden van een lichaam in de bergen is niet uniek want er worden wel vaker lichamen van verongelukte klimmers gevonden. Echter, Helmut en Erika vonden een prehistorisch lichaam. Dit prehistorisch lichaam werd Ötzi gedoopt en omdat zijn lichaam in het ijs van de gletsjer goed bewaard was gebleven trok het de aandacht van veel onderzoekers. IJs heeft een conditionerende werking. Als vlees, groente of in dit geval een menselijk lichaam bevriest blijft dit jarenlang intact. Een gletsjer is een langzaam bewegende ijsmassa en is vanwege de dikte en de kracht die ijs bezit in staat om grote, in het ijs verpakte, elementen als rotsen, mummies, etc. over een flinke afstand te verplaatsen.

Bron 1: *IJsmummie Ötzi*

Volgens de onderzoekers was hij ongeveer 45 jaar en woog hij 45 kilo. Hij had donker haar, dat ongeveer acht centimeter lang was en een baard. Ötzi zou ergens tussen 5500 – 3300 v.Chr. hebben geleefd.

De beroemde ijsmummie is een goed voorbeeld van dit hoofdstuk. In dit hoofdstuk kijken we naar de overgang van jagers en verzamelaars naar een landbouwsamenleving.

Elk hoofdstuk begint met een pakkende inleidingen. Vanuit de film Jurassic Parc behandelen we de tijd van het Jura en vanuit het boek Kruistocht in Spijkerbroek een aspect van de late Middeleeuwen. De oudheid wordt ingeleid vanuit een verhaal uit de Griekse mythologie.

Elk hoofdstuk gaat gepaard met een aantal thema's, maar ook met belevingsopdrachten: grote opdrachten die vaak meerdere lessen (opdrachten) betreffen waarbij de drie vakken altijd samenkomen. Er wordt gewerkt aan vaardigheden en aan vakinhouden. Hier een voorbeeld bij hoofdstuk 5: Een nieuwe gedachte (tijd van 1500-1600).

- Opdracht 1: Ontdek je ontdekkingsreiziger
- Opdracht 2: Bevaar de zee
- Opdracht 3: Businessplan
- Opdracht 4: Handel die goederen

1.2

Klimaten in het rijk van Alexander de Grote
Het rijk van Alexander de Grote was zo ontzettend groot dat er meerdere klimaten te vinden waren. Zijn rijk liep van het huidige Macedonië tot India. De klimaten die in zijn rijk voorkwamen zijn de volgende:

Mediterraan klimaat
Een gematigd klimaat (subtropisch), ligt vooral rond de Middellandse Zee. Er zijn warme droge zomers en milde natte winters. Door de grote watermassa is er een gematigde werking op de temperatuurverschillen. Er is plantengroei met dikke bladeren die lang tegen droogte kunnen.

Steppe klimaat
Een subtropisch klimaat met weinig neerslag ca. 200 - 400 mm per jaar. Er valt vooral neerslag in de zomer. De begroeiing bestaat uit grassen en er komen geen bomen voor.

Woestijnklimaat
Een droog klimaat met enkele begroeiing in de buurt van een oase. Er valt minder dan 200 mm neerslag per jaar. Er zijn grote temperatuurverschil tussen dag en nacht. De bodem bestaat uit zand en/ of rotsen.

Tropisch klimaat
Enkel op en rond de evenaar met een temperatuur niet lager dan 18°C.

1.3 OORLOG

Zoals je geleerd hebt, was Griekenland onderdeel van het rijk van Alexander de Grote. Een van de eilanden die bij Griekenland hoort is Santorini. Vandaag de dag is het eiland Santorini een populaire Griekse vakantiebestemming. Het hoort bij een eilandengroep met dezelfde naam. Het eiland staat bekend om haar prachtige witte huisjes die tegen steile wanden zijn gebouwd. Het nu zo vreedzaam ogende vakantie-eiland heeft een zeer bewogen geschiedenis.

Het eiland Santorini was onderdeel van de Minoïsche beschaving. Dit volk leefde in Griekenland van ongeveer 3000 v.Chr. tot 1200 v.Chr. Rond 1600 v.Chr. gebeurde er iets vreselijks. Eén van de grootste vulkaanuitbarstingen die de aarde ooit gekend heeft vond hier plaats.

Santorini is ontstaan door vulkanische activiteiten. Vulkanen ontstaan als gevolg van platentektoniek. Platentektoniek is de wetenschap die de bewegingen van aardplaten verklaart. De aarde bestaat uit grote platen, die drijven op een vloeibare laag. Deze platen zijn constant in beweging: ze kunnen naar elkaar toe bewegen (convergentie), uit elkaar bewegen (divergentie) en langs elkaar schuiven (transversaal).

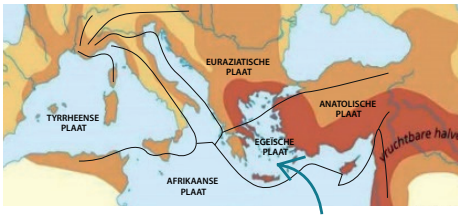

In figuur 2.13 zie je hoe de aarde verdeeld is in platen. Je ziet in de legenda 'onder elkaar wegduikende platen' staan. Je ziet dit terug bij de Egeïsche plaat. Hier ligt Santorini (zie pijl). We zien dus dat Santorini in de buurt van een convergente plaatgrens ligt."

Het eiland Santorini is een goed voorbeeld van mogelijke vakkenintegratie: Het eiland heeft een belangrijke rol in de geschiedenis van de oudheid, het is een vulkaaneiland en het is een toeristische trekpleister vandaag de dag. Dit behandelen we bij hoofdstuk 2: De Middellandse Zee: Een bewogen gebied.

'Het M&M-onderwijs biedt mij de mogelijkheid om sneller en eenvoudiger een link te leggen naar de belevingswereld en de actualiteit van mijn leerlingen'
Shelley Kil, docent aardrijkskunde

'Vanuit het M&M-onderwijs kan ik economische theorieën direct toepassen in maatschappelijke lessen. Het is leuk dat leerlingen zien, dat de economie veel bepalender is, dan zij vaak veronderstellen'.
Maarten America, docent economie

2.1 **CONTROLE** OVER DE ECONOMIE

Vanaf de tweede helft van de 17e eeuw tot en met de 18e eeuw hielden de Engelsen en de Fransen, wat betreft de economie van hun land, de touwtjes strak in handen. De politiek had dus veel zeggenschap in de economie. Dit deden ze door de eigen markt te beschermen. Ze gingen de export stimuleren en de import van buitenlandse goederen afremmen. De export werd gestimuleerd door producten in andere landen te verkopen tegen een lagere prijs dan de concurrenten. De import werd afgeremd door belasting op de ge mporteerde goederen te heffen: zo een belasting wordt invoerrechten genoemd. Deze economische politiek heet het mercantilisme.

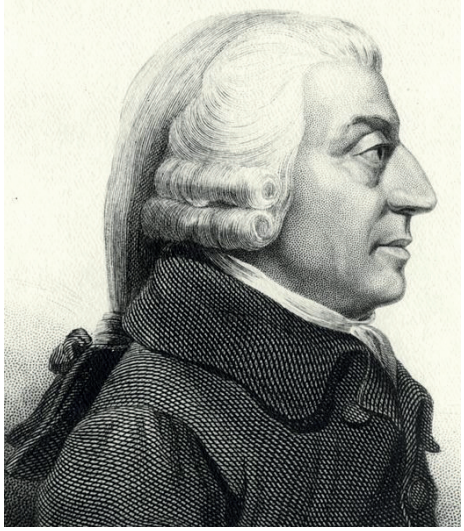

De Mercantilisten zagen de internationale handel als de grootste bron van welvaart, waarbij rijkdom werd gemeten in hoeveelheden goud en zilver. Het streven was meer te exporteren dan te importeren met als doel de goud- en zilvervoorraden verder aan te vullen.

De Schotse econoom Adam Smith (1723 – 1790) bekritiseerde het mercantilisme en werd daarmee de bekendste pleitbezorger van economische vrijheid. Smith stelde dat arbeidsverdeling, ook tussen landen, het belangrijkste middel is voor een verhoging van de arbeidsproductiviteit. Arbeidsverdeling is het onderverdelen van werk tussen verschillende personen. Om de markt zo groot mogelijk te maken was vrijhandel noodzakelijk. Het doel van arbeidsverdeling is efficiency. Efficiency is het met zo min mogelijke inzet van geld en arbeid een zo hoog mogelijk resultaat te behalen. Het resultaat wordt gemeten door te kijken naar de productie.

Smith wordt gezien als voorloper van de 19e-eeuwse liberalen. De liberalen waren tegen overheidsbemoeienis in de economie en vonden dat de politiek zich moest beperken tot het leger, politie en het uitvoeren van publieke werken. Volgens Adam Smith zorgde de onzichtbare hand, oftewel het prijsmechanisme, voor de sturing van de economie. Het bepaalt welke producten er gemaakt worden en hoeveel van deze producten verkocht worden.

Aardrijkskunde en economie in de Middeleeuwen? Jazeker, Nomade houdt ook rekening met de opbouw van de leerinhoud van aardrijkskunde en geschiedenis. Dus als in jaar 1 moet worden gewerkt aan 'winst, omzet, afzet', kan men deze koppelen aan de Middeleeuwen. En de strijd tegen het water is een thema in de middeleeuwen en vandaag de dag nog steeds.

1.2 **MILIEUPROBLEMEN**. EEN MOEILIJKE KWESTIE

Je kunt er tegenwoordig niet meer omheen. Bijna dagelijks wordt er in het nieuws wel iets verteld over het milieu. Maar wat is het milieu nou eigenlijk? Het milieu is de omgeving waarin wij leven. Het milieu bestaat uit bodem, lucht en water, drie onderdelen die erg belangrijk zijn voor organismen. Organismen zijn alle levende wezens op aarde zoals; de mens, dieren, planten en schimmels.

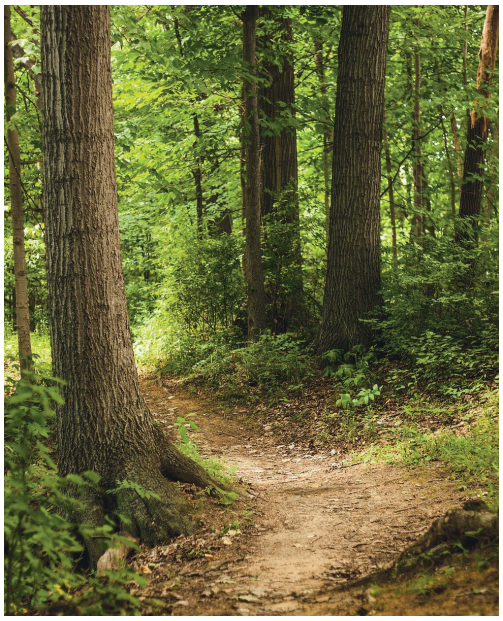

Bodem, lucht en water zijn de drie onderdelen die invloed hebben op de organismen. Deze onderdelen hebben wij nodig om te kunnen leven. De bodem zorgt ervoor dat wij gewassen kunnen verbouwen, de lucht zorgt ervoor dat wij kunnen ademen en water hebben wij nodig om te drinken. Overal op aarde is het milieu anders.

De Ondergang
Volgens milieuwetenschapper en schrijver Jared Diamond zijn er vijf factoren die voor de ondergang van beschavingen kunnen zorgen. Vroegere beschavingen hebben hier al mee te maken gehad. Hoe ver is onze beschaving van hun eigen ondergang af?

1. Milieuschade: door overbevissing, ontbossing of bodemproblemen verminderen de voedselopbrengsten op het land en uit de zee.
2. Klimaatverandering: nu is de opwarming actueel, maar het kan ook afkoelen zoals in de ijstijden. Het afwisselen van klimaten beïnvloedt de oogsten en de hoeveelheid beschikbaar water.
3. Vijandige buurlanden: lijkt vaak een hoofdreden van het ineenstorten van een rijk, maar wordt meestal veroorzaakt door een andere factor. Honger door milieuschade bijvoorbeeld leidt tot vijandigheid en tot verzwakking van het eigen leger.
4. Het wegvallen van handelspartners: daardoor kan plotseling een tekort ontstaan aan voedsel of goederen. Als Europa bijvoorbeeld ruzie krijgt met het Midden-Oosten leidt dat tot het dichtdraaien van de oliekraan.
5. De reacties op milieuproblemen: hoe reageren de mensen op problemen? Zien ze de schade aankomen of negeren ze die?

'Mens & maatschappij is geen burgerschap, maar burgerschap hoort wel bij m&m'
Lennart Schra, Seneca Burgerschap en docent maatschappijleer

Waarom Nomade?
Een Nomade is iemand die rondtrekt om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. Het is een eeuwenoud verschijnsel en bestaat vandaag de dag nog steeds. Om hierin succesvol te zijn, dient de Nomade een brede en inclusieve kennis van de wereld om hem heen te hebben. Hij of zij reist van plek naar plek en moet van al deze plekken kennis van zaken hebben om te kunnen overleven. Kennis van zijn huidige en volgende omgeving vanuit al zijn brede invalshoeken is van belang.

De Nomade weet als geen ander hoe belangrijk het is om in evenwicht met de natuur te zijn, omdat dit zijn levensonderhoud is. Daarom heet onze methode Nomade. Wij zien ons allen als reizigers op deze aarde om dit succesvol te kunnen blijven doen zullen wij allen een brede kennis moeten hebben van de vakken om ons heen. Het is beter om deze kennis te integreren, net zoals de Nomade alle kennis moet samenpakken om verder te kunnen.

'Met Nomade zetten we leerlingen aan het nadenken over de samenleving. Niet alleen over de maatschappij, maar ook over de aarde waarop wij leven.'
Marco Veldman, Seneca Burgerschap en docent maatschappijleer en maw

Seneca Burgerschap

Nomade wordt uitgegeven door Seneca Burgerschap. Seneca biedt op alle niveaus lesmethoden aan voor maatschappijleer, maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen. Met Nomade bieden wij nu ook mens & maatschappij voor de onderbouw havo/vwo. Met onze les- en opdrachtenboeken willen wij de leerlingen kennis en vaardigheden geven die ze nodig hebben om, als democratische burgers, hun plek in te nemen in de maatschappij. Ons motto is: minder stampen, meer denken.

Seneca is er voor leerlingen en voor docenten. We hebben een toetsenbank en maken animatiefilmpjes van de lesstof zodat leerlingen de lesstof op een andere kunnen verwerken. Ook maken we LessonUps die u op ons kanaal op LessonUp kunt vinden. Kenmerkend voor Seneca is dat we graag in gesprek gaan met u, als docent, om samen ons vak en de methode te verbeteren!

Heeft u vragen over Nomade of Seneca? Neem contact op met Bram de Wever (bram@mens-en-maatschappij.nl) of Lennart Schra (lennart@senecaburgerschap.nl).

Titel	Prijs	Leverdatum	ISBN
Nomade Mens & maatschappij havo/vwo deel 1	€59,99	01-06-2022	9789492716552
Nomade COMBINATIEpakket digitale methode+ lesboek Mens & maatschappij havo/vwo deel 1 per leerling per jaar	€29,99	01-07-2022	9789492716583

Nomade
Mens en maatschappij

Seneca Burgerschap BV
Hoefbladmeen 12
3844 VL Harderwijk
Tel. 0341-706222